

Rekolekcje szkolne w polskiej praktyce katechetycznej

School retreats in Polish catechetical practice

Stanisław Janiga, Mirosław Chmielewski

Wstęp

Rekolekcje stanowią skuteczne narzędzie Kościoła w prowadzeniu człowieka do spotkania z Bogiem¹. To zadanie realizowane jest wobec wszystkich wiernych, którzy zechcą skorzystać z takiej formy ewangelizacji. Należy jednak uwzględnić specyfikę i różnorodność adresatów rekolekcji, tj. ich wiek, stan czy też potrzeby religijne. Dlatego też długa i bogata historia rekolekcji ukształtowała różne ich rodzaje i formy, dostosowując je do określonej grupy odbiorców.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się zasadniczo dwa rodzaje rekolekcji: rekolekcje zamknięte i otwarte². W ich ramach mieszczą się różnorakie formy rekolekcji. W praktyce rekolekcyjnej organizuje się obecnie zarówno jeden, jak i drugi rodzaj ćwiczeń duchowych, z przewagą jednak rekolekcji otwartych. Zaliczają się do nich, m.in. rekolekcje parafialne, rekolekcje ewangelizacyjne czy też rekolekcje stanowe, przeznaczone dla określonych stanów czy grup zawodowych. Szczególne miejsce wśród tych ostatnich zajmują rekolekcje szkolne, czyli rekolekcje skierowane do dzieci i młodzieży szkolnej³.

Praktyka organizowania rekolekcji szkolnych pojawiła się wraz z powrotem nauki religii do szkoły. Od tego czasu rekolekcje zostały wpisane w program szkolnej katechizacji. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej* z 14 kwietnia 1992 roku stanowi, że uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy kolejne

---

¹ W tekście wykorzystano fragmenty niepublikowanej pracy magisterskiej jednego ze współautorów artykułu – S. Janiga. *Rekolekcje szkole w polskiej katechezie (1990-2010)*. BP:Tuchów 2010 (mps).

² G. Siwek. *Rekolekcje*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2006 s. 728 (dalej LTP). Istnieje jeszcze trzeci rodzaj rekolekcji: rekolekcje półzamknięte, które są pośrednim rodzajem między rekolekcjami otwartymi a zamkniętymi. Dziś jednak ten rodzaj jest mało praktykowany i tylko niektórzy autorzy go wymieniają. Por. M. Chmielewski. *Rekolekcje*. W: *Leksykon Duchowości Katolickiej*. Red. M. Chmielewski. Lublin-Kraków 2002 s. 744 (dalej LDK).

³ Por. T. Panuś. *Kilka uwag o rekolekcjach szkolnych*. W: *Rekolekcje. Żeby słuchacz chciał przyjść drugi raz*. Red. Tenże. Wydawnictwo św. Stanisława BM: Kraków 2006 s. 12.

dni zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych⁴. Przywołany zapis prawny stworzył okazję ku temu, by w szkolnej rzeczywistości nauczanie religii nie ograniczało się tylko do przekazywania uczniom teoretycznej wiedzy religijnej, ale miało również wymiar mistagogiczny i inicjacyjny. Z założenia czas przeznaczony na tego typu religijne praktyki nie wykracza poza ramy godzin lekcyjnych. Uczniowie zatem mogą bez problemów uczestniczyć w spotkaniach rekolekcyjnych.

Jednym z pierwszych teologów, który podjął się próby zdefiniowania rekolekcji szkolnych jest W. Przyczyna. Według niego rekolekcje szkolne są „akcją ewangelizacyjną Kościoła podejmowaną względem dzieci i młodzieży katechizowanej w ramach jednej szkoły, przez grono osób do tego upoważnionych i odpowiednio przygotowanych w celu pogłębienia jakiegoś aspektu życia chrześcijańskiego”⁵. Definicja ta została sformułowana w 1995 roku. Trzy lata później próbę określenia, czym są rekolekcje szkolne podjął również J. Skotarczak. Jego zdaniem rekolekcje szkolne to „nadzwyczajna forma głoszenia Dobrej Nowiny (odpowiadają za nią katecheci i proboszcz parafii, na terenie której znajduje się szkoła) i prowadzenia działań wychowawczych (odpowiada za nią dyrektor szkoły, wychowawcy, pedagog i psycholog), podjęta przede wszystkim wobec dzieci i młodzieży uczęszczającej w danej szkole na katechezę, w celu rozwoju ich dojrzałej religijności i osobowości”⁶. Powyższe definicje opisują istotne założenia teoretyczne związane z praktyką rekolekcji szkolnych. Warto tu zauważyć, że samo pojęcie – choć praktyka była wcześniejsza – powstało niejako wskutek refleksji *post factum* nad prowadzonymi rekolekcjami szkolnymi.

Właśnie praktyka rekolekcji szkolnych, która przeniknęła rzeczywistość polskiej katechezy i systemu oświaty zaowocowała także wypracowaniem pewnych typów i modeli tej formy głoszenia Ewangelii dla dzieci i młodzieży szkolnej. Zatem różne typy i modele rekolekcji obecne w praktyce katechetycznej i rekolekcyjnej należy ukazać w szerszym kontekście głoszenia Dobrej Nowiny, uwzględniającym jego rodzaj i formę.

---

⁴ § 10 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych*. Dz U. nr 36, poz. 155.

⁵ W. Przyczyna. *Rekolekcje dla dzieci wczoraj i dziś*. W: *Rekolekcje dla dzieci*. Red. W. Przyczyna. Kraków 1996 s. 13.

⁶ J. Skotarczak. *Rekolekcje szkolne w planie wychowawczym szkoły jako dni duszpastersko-wychowawcze. Uwagi katechety po ośmiu latach doświadczeń*. W: *Szkolne rekolekcje wielkopostne. Teoria i praktyka*. Red. A. Bałoniak. Poznań 1999 s. 60. Większość innych autorów podejmujących zagadnienie rekolekcji szkolnych w zasadzie powołuje się na definicje wyżej wymienionych autorów. Zob. J. Szpet. *Dydaktyka katechezy*. Księgarnia Św. Wojciecha: Poznań 1999 s. 158.; W. Janiga, M. Grendus. *Dla kogo perły? W poszukiwaniu rekolekcji szkolnych*. Przemyśl 2003 s. 12; M. Cogiell. *Rekolekcje wielkopostne dla dzieci i młodzieży*. W: *Szkolne rekolekcje wielkopostne. Teoria i praktyka*. Red. A. Bałoniak. Poznań 1999 s. 23.

1. Rekolekcje zamknięte i otwarte

Klasycznym rodzajem rekolekcji w sensie ścisłym są rekolekcje zamknięte⁷. Związane są one z konkretnym miejscem i przeznaczone są dla osób, które decydują się, by w czasie ich trwania przebywać w swoistym „zamknięciu”. Wielu organizatorów tego typu ćwiczeń dysponuje specjalnymi domami rekolekcyjnymi, co warunkuje sprawny przebieg rekolekcji⁸. Charakter rekolekcji zamkniętych sprawia, że często odprawiane są one w czasie poprzedzającym ważne momenty życiowe ich uczestnika. Umożliwiają one wewnętrzne skupienie, wyciszenie, głębsze zastanowienie się nad życiem i decyzjami, które rekolektant ma w najbliższym czasie podjąć. Dla osób duchownych będzie to, np. przyjęcie sakramentu święceń, dla osób zakonnych złożenie ślubów czasowych czy wieczystych, dla narzeczonych zawarcie sakramentu małżeństwa, dla młodzieży maturalnej przystąpienie do egzaminu dojrzałości. Są to życiowo na tyle ważne decyzje, że ludzie pragną w sposób odpowiedzialny i dojrzały do nich podejść, a rekolekcje zamknięte stają się dla nich doskonałym czasem przygotowania do tych wydarzeń. Uczestnicy tego rodzaju rekolekcji mogą szczególnie doświadczyć obecności Boga, co sprawia, że bez lęku i z nadzieją zawierzą Jemu swoje dalsze życie.

Źródła historyczne ukazują, iż rodzaj rekolekcji zamkniętych najpierw praktykowany był przez mnichów, następnie przez osoby zakonne, duchowieństwo diecezjalne oraz alumnów seminariów diecezjalnych. Dopiero od pierwszej połowy XX wieku rekolekcje zamknięte zaczęto adresować także do osób świeckich⁹. Ten rodzaj rekolekcji wzoruje się na zasadach życia zakonów kontemplacyjnych i taki też przybiera charakter¹⁰. Jego istotą jest czasowa izolacja od świata i stworzenie wspólnoty na czas trwania rekolekcji. Fakt, że uczestnicy przebywają cały czas wspólnie, powoduje, iż każdy dzień rekolekcyjny jest szczegółowo zaplanowany. Pomaga to w spokojnym przeżywaniu czasu ćwiczeń duchowych oraz w wewnętrznym wyciszeniu, skupieniu. Nauki rekolekcyjne dostosowywane są do poziomu intelektualnego i moralnego uczestników danej grupy, jak również do ich potrzeb indywidualnych¹¹. Najczęściej stałymi punktami w programie dnia rekolekcji zamkniętych są: modlitwa, Eucharystia, medytacja, konferencja. W czasie ich trwania odprawiane są także różne nabożeństwa, dyskusje czy też spotkania

⁷ Por. Siwek, jw. s. 728.

⁸ Por. A. Misiaszek. *Teologia pastoralna*. Gdańsk 1994 s. 126.

⁹ G. Siwek. *Blaski i cienie współczesnego przepowiadania. Przewodnik dla kaznodziejów i homilistów*. Kraków 2007 s. 242.

¹⁰ Por. Misiaszek, jw. s. 126.

¹¹ S. Wójcik. *Przedmowa*. W: Tenże. *Dyrektorium rekolekcjonisty osób zakonnych i duchowieństwa*. Warszawa 1964 s. 10.

z zaproszonymi gośćmi¹². Ten rodzaj rekolekcji może być odprawiany zarówno indywidualnie, jak i zespołowo¹³.

Cechą charakterystyczną (i różnicującą zarazem) drugiego rodzaju rekolekcji – rekolekcji otwartych – jest to, iż rekolektanci nie muszą zawieszać swoich codziennych obowiązków, by móc w nich uczestniczyć¹⁴. W przeciwieństwie od rekolekcji zamkniętych nie wymagają one całoniedzielnego zaangażowania. Najbardziej znaną i rozpowszechnioną formą rekolekcji otwartych są rekolekcje parafialne. Obecnie stanowią one trwały element w życiu każdej wspólnoty parafialnej. Organizowane są najczęściej w okresie Wielkiego Postu, oraz w czasie Adwentu¹⁵. Ich celem jest duchowe przygotowanie ludzi do jak najlepszego przeżycia głównych świąt chrześcijańskich. Dokonuje się to poprzez zgłębianie różnych aspektów wiary związanych z przeżywanym wówczas okresem liturgicznym.

Rekolekcji parafialne, które na stałe wpisały się w polską praktykę duszpasterską mają swoje podstawy prawne i są przedmiotem troski Kościoła. Ich organizowanie zaleca *Kodeks Prawa Kanonicznego* (por. kan. 770), jak i dokumenty z polskich synodów diecezjalnych¹⁶. Praktyka duszpasterska natomiast dostarcza licznych przesłanek przemawiających za koniecznością ich organizowania. Organizowane regularnie rekolekcje w polskich parafiach odnoszą z pewnością jakiś skutek i przyczyniają się do postępu duchowego wiernych¹⁷.

W ramach rekolekcji otwartych jako jedną z form wyróżnia się tzw. rekolekcje ewangelizacyjne. Są one akcją Kościoła podejmowaną wobec chrześcijan, których wiara uległa osłabieniu lub całkowicie zanikła. Związane są z ewangelizacją powrotną, czyli reewangelizacją. Celem tych rekolekcji jest wzbudzenie na nowo w ochrzczonych wiary i świadomego wyboru Ewangelii jako sposobu życia. Określenie „ewangelizacyjne” oznacza zatem wszelkie działanie pastoralne ukierunkowane na powtórne opowiedzenie się za Chrystusem¹⁸. Ta forma rekolekcji związana jest w Polsce, np. z *Ruchem Światło-Życie*, który jako pierwszy zainicjował prowadzenie rekolekcji ewangelizacyjnych. Obecnie zaangażowane są w nie również Szkoły Nowej Ewangelizacji, które organizują różnego rodzaju kursy ewangelizacyjne, takie chociażby jak kurs *Alfa* czy *Filip*¹⁹.

¹² Por. Misiaszek, jw. s. 126.

¹³ Por. G. Siwek. *Rekolekcje*. LTP s. 728.

¹⁴ Por. Tamże s. 729. Wyjątek będą stanowiły rekolekcje szkolne, kiedy to uczniowie zostaną zwolnieni z zajęć szkolnych w celu ich odbycia.

¹⁵ Misiaszek, jw. s. 125.

¹⁶ G. Siwek. *Rekolekcje parafialne dziś*. „Homo Dei” 64:1995 nr 2 s. 33.

¹⁷ Tamże s. 33.

¹⁸ G. Siwek. *Blaski i cienie* s. 256.

¹⁹ Por. P. Skiba. *Katecheza ewangelizacyjna w nowych ruchach i wspólnotach kościelnych. Studium katechetyczne wybranych ruchów i wspólnot kościelnych*. Lublin 2006 s. 278.

Powyższe rodzaje i formy rekolekcji stanowią jeden zwarty system rekolekcyjny. Wpisują się w szerokie spektrum działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Tym samym stwarzają ogromne szanse ewangelizacyjne i formacyjne oraz dają możliwość dotarcia z Dobrą Nowiną do określonej grupy osób, dostosowując do nich treść i formę rekolekcyjnego orędzia. Tego rodzaju ćwiczenia duchowe przyczyniają się do pogłębienia życia duchowego i religijnego uczestników, a swoje uzasadnienie i wymowne przykłady znajdują zarówno w Piśmie Świętym, jak i w tradycji duchowości chrześcijańskiej²⁰.

3.2. Rekolekcje szkolne – geneza i rozwój

Rekolekcje szkolne zaliczane są do rekolekcji otwartych stanowych. Jako forma głoszenia Dobrej Nowiny skierowana do dzieci i młodzieży posiadają swoją długoletnią historię. Kościół zawsze swą troską starał się otaczać dzieci i młodzież. W rekolekcyjnej formie przepowiadania upatrywał szczególnej szansy na pogłębienie w nich wiary i zbliżenie do Boga. Mimo, iż rekolekcje dla dzieci i młodzieży nie od początku określane były mianem szkolne, to jednak z reguły przybierały ich „szkolny” kształt.

Pierwsza wzmianka o polskim praktykowaniu rekolekcji dla młodzieży w duszpasterskiej posłudze Kościoła pochodzi już z roku 1878, i dotyczy rekolekcji otwartych. Rekolekcje te odbyły się we Lwowie i skierowane były do młodzieży szkół średnich²¹. Tego typu rekolekcje organizowane były przez pensjonaty klasztorne i prywatne, a także przez szkoły publiczne prowadzone przez różne zakony i parafie²². Praktykowano jednak również rekolekcje o charakterze zamkniętym. Ich początek wiąże się z powstawaniem domów i ośrodków rekolekcyjnych. Były one również organizowane przy niektórych klasztorach posiadających odpowiednie warunki na ich przeprowadzenie²³. Adresatami tego typu rekolekcji byli przede wszystkim uczniowie klas maturalnych. Celem stawianym przez organizatorów takich rekolekcji było wprowadzenie uczniów – na progu wejścia w dorosłe życie – w doświadczenie pogłębienia ich więzi z Chrystusem, który winien stać się fundamentem, na jakim budować będą swoje dalsze życie.

W przypadku rekolekcji dla dzieci trudno jest dokładnie określić ich początek. Samo kaznodziejstwo adresowane do dzieci, które początkowo związane było głównie z okresem pierwszokomunijnym, zaczęło rozpowszechniać się w wieku XVII. Dopiero z czasem zaczęły pojawiać się specjalne rekolekcje adresowane do najmłodszych. Ich początek przypada na pierwszą połowę XIX wieku. Wiązało

²⁰ Por. Wójcik, jw. s. 1.

²¹ W. Przyczyna. *Wprowadzenie*. W: *Rekolekcje dla młodzieży*. Red. Tenże. Kraków 1993 s. 8.

²² Tamże s. 7.

²³ Por. Siwek. *Blaski i cienie* s. 247.

się to z ogólnym rozwojem praktyki rekolekcyjnej w Polsce²⁴. Pierwszą oficjalną wzmiankę o rekolekcjach dla dzieci znajdujemy w uchwałach synodu archidiecezji warszawskiej z 1922 roku²⁵, w których mówi się o dwóch typach rekolekcji dla dzieci: trzydniowych odbywających się co roku oraz jednodniowych mających miejsce przed przyjęciem Pierwszej Komunii Świętej. Odpowiedzialność za przygotowanie ich i przeprowadzenie powierzona została prefektom poszczególnych szkół. To oni winni czuwać, by rekolekcje doszły do skutku²⁶.

O pojawieniu się rekolekcji dla dzieci świadczy również krótka notka duszpasterska zamieszczona w *Przeglądzie Katolickim* z 1923 roku²⁷. Jej autor, powołując się na ówczesne przepisy diecezjalne i szkolne, opowiada się, z tym aby niezależnie od rekolekcji dla dorosłych organizować osobne rekolekcje dla dzieci. Byłyby one wyrazem duszpasterskiej troski Kościoła o najmłodszych jego członków i pozwalały należycie ich przygotować do spowiedzi wielkanocnej. Główny akcent położony jest tutaj na sakrament pokuty i pojednania. Dlatego też najodpowiedniejszym czasem prowadzenia rekolekcji dla dzieci byłyby początek Wielkiego Postu, kiedy to spowiednicy, mając więcej czasu, mogą poświęcić go dzieciom, służąc im duchową pomocą²⁸.

Praktyka rekolekcji dla dzieci i młodzieży znalazła swoje teoretyczne odzwierciedlenie w tzw. okólniku Bartła pochodzącym z 9 grudnia 1926 roku. Podkreślono w nim, iż „do całości nauczania i wychowania religijnego należą również praktyki religijne” (Dz. U. RP 1927 nr 1 poz. 9)²⁹. Na mocy tej ustawy uczniowie oprócz lekcji religii byli zobowiązani do udziału w praktykach religijnych. W niedzielę odprawiane były msze święte z specjalnymi kazaniami dla dzieci i młodzieży szkolnej. Trzy razy w roku organizowano wspólny dzień spowiedzi i Komunii Świętej. Każdego zaś dnia przed rozpoczęciem lekcji i po ich zakończeniu odmawiano wspólnie modlitwę. Wszystkie powyższe praktyki normowane były przez władze duchowne po wcześniejszym przedstawieniu ich Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wprowadzenie zaś ich w życie było obowiązkiem władz szkolnych³⁰.

²⁴ Tamże s. 247.

²⁵ Synod ten został zwołany w roku 1922 przez kardynała Aleksandra Kakowskiego. Był to pierwszy synod w niepodległej Polsce. Zob. *Historia Kościoła w Polsce*. Red. B. Kumor, Z. Obertyński. T. 2. cz. 2. Poznań-Warszawa 1979 s. 33.

²⁶ W. Przyczyna. *Rekolekcje dla dzieci wczoraj i dziś* s. 7-8.

²⁷ Por. Ks. B. *Rekolekcje wielkopostne dla dzieci*. „Przegląd Katolicki” 54:1923 nr 7 s. 105. Zob. „Przegląd Homiletyczny” 1:1923 nr 2 s. 145.

²⁸ Przyczyna, jw. s. 8.

²⁹ Por. W. Przyczyna. *Blaski i cienie rekolekcji szkolnych*. „Homo Dei” 73: 2004 nr 1 s. 25-35.

³⁰ T. Panuś. *Kilka uwag o rekolekcjach* s. 12.

Wśród tych praktyk znalazły się również trzydniowe rekolekcje wielkopostne, organizowane przez księży prefektów przy udziale i pomocy nauczycieli³¹. Odbywały się one bądź to w całości w szkole, łącznie ze sprawowaniem Eucharystii, bądź w szkole i w kościele³². Uzależnione to było przede wszystkim od odległości dzielącej szkołę od kościoła. Kierowały się one również ustalonymi przez księży prefektów pewnymi zasadami. Dotyczyły one głównie spraw organizacyjnych, pozostających jednak w ścisłym związku z duchowym przeżywaniem ćwiczeń rekolekcyjnych. Podkreślały m.in., iż spotkania należy prowadzić oddzielnie dla starszych i oddzielnie dla młodszych uczniów; każda z grup powinna mieć jednego kaznodzieję; treść rekolekcji powinna zawierać: konferencję, modlitwę wspólną, rachunek sumienia oraz śpiew pieśni; spowiedź i Komunia Święta winny być sprawowane osobno dla każdej ze szkół; przy odprawianiu rekolekcji należy brać pod uwagę okoliczności zewnętrzne³³. Stosowanie powyższych zasad miało dopomóc w osiągnięciu jak najlepszych owoców rekolekcji. Spotkania rekolekcyjne odbywały się zarówno przed południem, jak i po południu. Plan rekolekcji każdego dnia był podobny. Dzień rozpoczynał się poranną modlitwą, po której następowała Eucharystia, natomiast kończył się wieczornym rachunkiem sumienia, połączonym ze śpiewem pieśni na zakończenie dnia³⁴. Tematyka rekolekcyjna nie była specjalnie określona. Ustalano ją za każdym razem od nowa w zależności od wieku i zainteresowań adresatów rekolekcji³⁵.

Rekolekcje szkolne praktykowane były również po drugiej wojnie światowej. Bardzo często jednak, zwłaszcza na wsiach i w niewielkich miastach, rekolekcje te zaczęto organizować przy okazji rekolekcji ogólnoparafialnych. Fakt ten spowodował, że – szczególnie w przypadku młodzieży – ograniczały się one zazwyczaj do jednego tylko spotkania. Z czasem jednak sytuacja rekolekcji zaczęła się zmieniać. Było to spowodowane powstawaniem małych wspólnot o charakterze ewangelizacyjnym. Zaczęły one propagować nowe formy rekolekcji, skierowane do młodych. Należały do nich, m. in. rekolekcje oazowe oraz tzw. rekolekcje w drodze³⁶. Te formy duszpasterstwa młodzieży cieszyły się dużym oddziaływaniem na środowisko młodych ludzi, kształtując w nich wiarę³⁷.

---

³¹ J. Doppke. *Przemiany katechizacji w Polsce*. W: *Katechizacja w szkole*. Red. M. Majewski. Lublin 1992 s. 15.

³² Siwek, jw. s. 250.

³³ Por. M. Węglewicz. *Przyczynek do zagadnienia rekolekcji szkolnych*. Ateneum Kapłańskie 12:1926 nr 2 s. 200-201.

³⁴ Por. Ks. A. Sz. *O rekolekcjach szkolnych*. „Przegląd Homiletyczny” 15:1937 s. 403-404.

³⁵ W. Przyczyna. *Rekolekcje dla dzieci wczoraj i dziś* s. 11.

³⁶ Tenże. *Wprowadzenie* s. 8.

³⁷ Por. M. Kalinowski. *Duszpasterstwo młodzieży*. W: *Duszpasterstwo specjalne*. Red. R. Kamiński. Lublin 1998 s. 27-28.

Praktyka rekolekcji szkolnych prowadzona była aż do ostatecznego usunięcia religii ze szkół, czyli do roku 1961³⁸. Po tym roku katecheza została przeniesiona do pomieszczeń przyparafialnych i przestała być przedmiotem obowiązkowym. Konsekwencją tego faktu była niemożność zorganizowania rekolekcji szkolnych w dotychczasowy praktykowanych formach. Jednak potrzeba tego typu duchowej odnowy była aktualna. Rekolekcje te Kościół postrzegał jako konieczne dla wzrostu żywej wiary dzieci i młodzieży. Dlatego też wcześniejsze rekolekcje szkolne przekształciły się w spotkania rekolekcyjne dla dzieci odbywające się przy okazji rekolekcji ogólnoparafialnych³⁹. Spotkania te organizowane były zazwyczaj przez księdza prowadzącego katechizację przy parafii. To on w porozumieniu z proboszczem, który był odpowiedzialny za rekolekcje parafialne, starał się, by w programie rekolekcyjnym znalazły się osobne spotkania dla dzieci. Obejmowały one uczniów klas od I do VII ze wszystkich szkół znajdujących się na terenie parafii⁴⁰. W związku z tym, iż spotkania te były organizowane w ramach rekolekcji ogólnoparafialnych, prowadził je ten sam kaznodzieja, który wygłaszał nauki rekolekcyjne dla dorosłych. Również z tego powodu czas ich trwania uwarunkowany był rekolekcjami dla dorosłych. Trwały więc one od 3 do 5 dni i odbywały się w okresie Wielkiego Postu lub Adwentu⁴¹. Trzeba jeszcze zaznaczyć, że w omawianym okresie oprócz tego typu rekolekcji organizowane były także w niektórych miejscach przy parafii osobne rekolekcje dla dzieci. Praktykowane były również rekolekcje zamknięte w wybranym domu rekolekcyjnym. Znaczącą rolę w tym względzie odegrała metoda rekolekcji oazowych, (tzw. oaza Dzieci Bożych), wypracowana już w latach pięćdziesiątych przez ks. Franciszka Blachnickiego⁴². Tak więc oprócz lekcji religii, troska Kościoła o religijne wychowanie dzieci przejawiała się w działalności duszpasterskiej sięgającej poza szkołę, a w późniejszym czasie poza parafialne punkty.

Sytuacja rekolekcji dla dzieci i młodzieży, odbywających się dotychczas w ramach rekolekcji ogólnoparafialnych, zmieniła się w 1990 roku, czyli po powrocie katechezy do szkół. Pojawiła się wówczas prawna możliwość ponownego organizowania rekolekcji szkolnych. Możliwość tę dało *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych z dnia 14 kwietnia 1992 roku*⁴³. W ten sposób w ramach

---

³⁸ Miało to miejsce na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku. Ostateczny kres nauczania religii w szkołach przyniosła ustawa z dnia 15 lipca 1961 r. Por. J. Doppke. *Przemiany katechizacji w Polsce* s. 21.

³⁹ W. Przyczyna. *Rekolekcje dla dzieci wczoraj i dziś* s. 12.

⁴⁰ Uczniowie klas VIII uczestniczyli zazwyczaj w rekolekcjach dla młodzieży. Zob. Tamże s. 12.

⁴¹ Tamże s. 12.

⁴² Tamże s. 12.

⁴³ § 10 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych*. Dz U. nr 36, poz. 155.

godzin lekcyjnych został zapewniony określony prawem czas na przeprowadzenie rekolekcji wielkopostnych dla dzieci i młodzieży szkolnej⁴⁴. Rekolekcje te stały się corocznym elementem szkolnego harmonogramu zajęć. W praktyce katechetycznej zaczęły się kształtować różne ich typy i modele.

3. Typy i modele rekolekcji szkolnych

Prawna możliwość organizowania w okresie Wielkiego Postu rekolekcji szkolnych niejako wymusiła na katechetach i duszpasterzach poszukiwania sposobów ich przeprowadzenia. Analiza literatury przedmiotu, która zawiera opis praktyki rekolekcji szkolnych po 1990 roku w Polsce pozwala na wyodrębnienie określonych typów i modeli⁴⁵ rekolekcji szkolnych realizowanych w polskiej praktyce katechetycznej. Z Tej racji, iż praktyka rekolekcji szkolnych ciągle ewoluuje i nie zawsze jest udokumentowana poniższa typologia uwzględnia tylko tę zapisaną w formie drukowanej oraz wybrane znaczące działania rekolekcyjne dostępne w Internecie.

3.1. Rekolekcje pełne

Pierwszy typ rekolekcji jaki należy wyróżnić to rekolekcje pełne. Jego swoistość polega na tym, że prowadzone są one w ramach dni wolnych od zajęć szkolnych a program tych ćwiczeń duchowych zajmuje dziennie od 4 do 5 godzin każdego dnia, czyli średnio tyle, ile trwają lekcje szkolne. Do tego typu należy zaliczyć dwa modele rekolekcji: a. szkolno-parafialny oraz b. szkolno-ewangelizacyjny.

a. Model szkolno-parafialny

Model szkolno-parafialny składa się z części liturgicznej oraz pedagogicznej, a spotkania rekolekcyjne odbywają się zarówno w kościele, jak i w szkole. Część liturgiczna przewiduje najczęściej Eucharystię, nabożeństwa, adoracje, spowiedź świętą oraz konferencje i odbywa się w przestrzeni sakralnej, najczęściej w kościele parafialnym lub kaplicy. Natomiast część pedagogiczna, różnorodnie zajęcia warsztatowe, inscenizacje, konkursy, spotkania z zaproszonymi gośćmi, koncerty itp., jest realizowana na terenie szkoły⁴⁶.

⁴⁴ R. Sarek. *Przedmowa*. W: W. Janiga, M. Grendus. *Dla kogo perły* s. 6.

⁴⁵ Przez *typ* rekolekcji rozumie się pewien wzór teoretyczny, któremu odpowiadają określone modele rekolekcji szkolnych, natomiast *model* odnosi się do konkretnych, już zrealizowanych propozycji rekolekcji.

⁴⁶ Por. W. Przychyna. *Blaski i cienie rekolekcji szkolnych*. „Homo Dei 73:2004 nr 1 s. 27.

Realizacja tego modelu rekolekcji dla uczniów szkół podstawowych zakłada zajęcia rekolekcyjne przez trzy kolejne dni, w wymiarze od 3 do 6 godzin dziennie⁴⁷. W programie rekolekcji uwzględnione są spotkania w szkole i w kościele oraz w poszczególnych grupach wiekowych. Opracowany model rekolekcji posiada swoje cele szczegółowe. Wyływają one z założeń tematycznych. Dlatego każdy dzień posiada swój temat i rozważany jest zarówno podczas spotkań w kościele, jak i w pomieszczeniach szkolnych. Możliwe jest to dzięki zaangażowaniu w prowadzenie rekolekcji kapłanów, katechetów oraz wychowawców. Program przewiduje również zaangażowanie się samych uczniów w przekazywane treści. W tym celu proponowane są różne metody i formy pracy: konferencja, nabożeństwo o charakterze ewangelizacyjnym, inscenizacja, prace plastyczne, gra planszowa, pogadanka, wyjazd i spotkanie z wcześniej zaproszonymi osobami (siostry zakonne, biskup, klerycy). Każdego dnia rekolekcji program przewiduje celebrację Mszy św. z nauką rekolekcyjną. Drugi dzień wzbogacony jest występem zespołu muzycznego, zaś ostatniego dnia duchowych ćwiczeń odprawiane jest nabożeństwo drogi krzyżowej. Powyższy model jest jedną z propozycji zorganizowania rekolekcji szkolnych dla uczniów szkół podstawowych. Znajduje on również swoje zastosowanie w praktyce rekolekcyjnej. Od 2002 roku realizowany jest, np. w parafii Matki Bożej Królowej Świata w Radomiu⁴⁸. Omawiany model został opracowany także w wariantcie dla młodzieży⁴⁹. Jego realizacja wymaga trzech pełnych dni, podczas których codzienne przewidziane są: modlitwa poranna, dwie sesje przedpołudniowe, praca w grupach i spotkania. Wyznaczony jest również czas na nabożeństwo pokutne, celebracje sakramentów pokuty i Eucharystii. Na miejsce modlitwy i spotkań wieczornych proponowany jest kościół, natomiast na konferencje dopołudniowe punkt katechetyczny lub szkoła. Program jest tak ułożony, że prowadzenie rekolekcji angażuje zarówno osoby duchowne jak i świeckie posiadające różne specjalizacje i profesje (pedagog, psycholog, terapeuta). Autorzy powyższego modelu proponują konkretny temat ćwiczeń duchowych. Ich treść stanowią rozważania o człowieku, kim jest i kim powinien się stawać jako chrześcijanin. Głównym celem tych rekolekcji jest ożywienie i rozwój wiary, rozumianej jako więź z Chrystusem wyrażającej się w ludzkim, chrześcijańskim

⁴⁷ Zob. A. Kosek. *Forum katechetów*. „Zeszyty Formacji Katechetów” 5:2005 nr 1 s. 77-78.

⁴⁸ Por. Kosek, jw. s. 76.

⁴⁹ Zob. W. Chaim, W. Przychyna. *Rekolekcje szkolne dla młodzieży*. „Homo Dei” 60:1991 nr 1-2 s. 103-107. Prawdopodobnie chodzi o młodzież szkół średnich, gdyż powyższy model został opracowany w 1991 roku, a więc z czasu sprzed reformy szkolnictwa.

i społecznym wymiarze życia⁵⁰. Innym przykładem praktycznej realizacji tego modelu są rekolekcje prowadzone przez o. M Chmielewskiego CSsR z zespołem diakonów w Zespole Szkół Sióstr Nazaretanek im. św. Jadwigi Królowej w Kielcach⁵¹.

b. Model szkolno-ewangelizacyjny

Drugim wyróżniającym się modelem rekolekcji typu pełnego są rekolekcje *szkolno-ewangelizacyjne*, w całości odprawiane na terenie szkoły. Głównymi ich propagatorami są zespoły ewangelizacyjne związane ze Szkołami Nowej Ewangelizacji. Wśród tego typu grup i zespołów, które podejmują rekolekcje szkolne w Polsce należy wymienić Wspólnotę św. Tymoteusz z Gubina pod przewodnictwem ks. Artura Godnarskiego⁵². Wspólnota ta opiera treści rekolekcji o podstawowy kerygmat chrześcijański i preferuje posługę rekolekcyjną z młodzieżą. Rekolekcje prowadzone są zawsze przez kilkunasto-osobową ekipę, której członkowie wykorzystują różne formy i współczesne środki przekazu: muzykę, teatr, pantomimę, głoszenie Słowa Bożego, świadectwa i pracę w małych grupach. Cechą charakterystyczną tego modelu rekolekcji realizowanego przez tę wspólnotę jest wejście w interakcję z uczestnikami poprzez obraz, dźwięk i doświadczenie. Zasadniczo są prowadzone w budynkach szkolnych (aula, hala gimnastyczna), gdzie młodzież pełni rolę gospodarzy, co sprawia, że są bardziej swobodni, otwarci i gotowi do zadawania najważniejszych pytań⁵³.

Typ rekolekcji szkolnych pełnych, wymaga długofalowego przygotowania. Zespół katechetyczny już na samym początku roku szkolnego i katechetycznego opracowuje główny temat rekolekcji i konsultuje go z rekolekcjonistą, zespołem rekolekcyjnym, mających prowadzić rekolekcje. W przygotowanie oprócz katechetów

---

⁵⁰ Zob. Chaim, *Przyczyna*, jw. s. 103-107. Warto zaznaczyć, iż prezentowany tu model rekolekcji szkolnych znalazł – przynajmniej dwukrotnie – swoje zastosowanie w praktyce rekolekcyjnej. W 1991 roku został on zrealizowany w parafii Matki Bożej z Lourdes, a rok później w parafii Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Krakowie. Por. W. Przyczyna. *Wprowadzenie. W: Rekolekcje dla młodzieży*. Red. Tenże. Kraków 1993 s. 9.

⁵¹ Zob. <https://www.facebook.com/JadwigaNaRekolekcjach?filter=2> [Dostęp 10.07.2013].

⁵² Ten sam model rekolekcji realizuje wiele innych zespołów w Polsce, tylko dla przykładu wystarczy wymienić Wspólnotę świętego Pawła związaną ze Szkołą Nowej Ewangelizacji w Koszalinie pod przewodnictwem ks. Rafała Jarosiewicza czy Diecezjalną Diakonię Nowej Ewangelizacji „Odrobina Nadziei”, z Siedlec, której liderem jest ks. Michał Chromiński. Zob. odpowiednio: <http://www.glosimyjezusa.pl/> [Dostęp 03.06.2013], <http://www.odrobinanadziei.pl/> [Dostęp 03.06.2013].

⁵³ Zob. A. Godnarski *Ogólne założenia rekolekcji ewangelizacyjnych prowadzonych przez Wspólnotę św. Tymoteusza*. Gubin 2012. (broшуra). Por. *Rekolekcje*. <http://tymoteusz.org.pl/index.php/rekolekcje/> [Dostęp 31.05.2013].

angażowani są również sami uczniowie. Na lekcjach religii przygotowani są oni do różnych zajęć, które mają wykonywać podczas trwania rekolekcji⁵⁴. W ten sposób sami niejako mają możliwość je „tworzyć”. Stają się one ich „dziełem”. To ukazuje, iż rekolekcje szkolne pełne ściśle są związane z całoroczną pracą katechetyczną i nie są one jakimś tylko jednorazowym wydarzeniem niemającym nic wspólnego ze szkolną katechezą.

3.2. Rekolekcje skrócone

Nie wszędzie jednak – jak wynika z analizy źródeł – od początku praktykowany był typ rekolekcji szkolnych pełnych. Często bywało tak, iż organizatorom udawało się zapewnić uczestnikom nie więcej niż dwie godziny dziennie rekolekcyjnego programu⁵⁵. W większości program rekolekcyjny sprowadzał się do schematu: „Msza św. i konferencja” oraz „nabożeństwa z konferencjami i Mszą św. na zakończenie”. Bardzo rzadko organizowano pracę w grupach⁵⁶. Taki program rekolekcyjny przypominał schemat rekolekcji parafialnych, a właściwie nie wiele różnił się od niego⁵⁷. Wobec takiej sytuacji – wykorzystania na działania rekolekcyjne niespełna dwóch godzin – zastanawiano się nad zasadnością zawieszania zajęć szkolnych na czas rekolekcji. Z czasem praktyka ukształtowała typ rekolekcji szkolnych, który możemy nazwać typem skróconym. Najczęstszym powodem organizowania rekolekcji skróconych jest przekonanie katechetów, iż zbyt mało uczniów weźmie udział w rekolekcjach odbywających się w czasie wolnym od zajęć szkolnych⁵⁸ (Panuś. *Kilka uwag o rekolekcjach* s. 15). Wówczas organizowane są one po skróconych zajęciach szkolnych. Ich miejscem jest – w zależności od uznania prowadzących – szkoła bądź kościół⁵⁹. Do powyższego typu rekolekcji możemy przypisać obecne w praktyce duszpasterskiej i rekolekcyjnej cztery modele rekolekcji: a. wieczorowy, b. parafialny, c. szkolny, d. kościelny.

---

⁵⁴ A. Pawletta, M. Wielgosz. *O rekolekcjach dla szkół podstawowych. Rekolekcyjny pamiętnik, czyli rekolekcje w kościele i w szkole*. W: *Rekolekcje. Żeby słuchacz chciał przyjść drugi raz*. Red. T. Panuś. Kraków 2006 s. 39-40.

⁵⁵ Panuś. *Kilka uwag o rekolekcjach* s. 14.

⁵⁶ Jak wynika z badań przeprowadzonych w kwietniu 2002 roku na terenie archidiecezji przemyskiej, wśród katechetów Archidiecezji Krosnieńskiego i Sanockiego, powyższy schemat wśród organizatorów wybrało aż 63,4 % badanych. W. Janiga, M. Grendus. *Dla kogo perły* s. 26. Obserwacja pokazuje, że i dzisiaj w wielu przypadkach wybierany jest powyższy schemat przy organizowaniu rekolekcji szkolnych.

⁵⁷ Por. J. Skotarczak. *Rekolekcje szkolne w planie wychowawczym szkoły* s. 60.

⁵⁸ Panuś, jw. s. 15

⁵⁹ A. Potocki. *Wychowanie religijne w polskich przemianach. Studium socjologiczno-pastoralne*. Warszawa 2007 s. 377.

a. Model wieczorowy

Przykład takiego modelu można zaobserwować w archidiecezji krakowskiej, gdzie po czterech latach praktykowania w okresie rekolekcji codziennego dwugodzinnego ich programu w większości szkół ponadpodstawowych⁶⁰ podjęto decyzję o rezygnacji z przeznaczenia na ten cel trzech dni całkowicie wolnych od nauki szkolnej⁶¹ i zaproponowano nowy model organizacyjny⁶². Specyfiką rekolekcji wieczorowych jest fakt, iż urządzane są one po zajęciach szkolnych i kierowane głównie do młodzieży klas maturalnych. Na ich program składają się trzy spotkania odbywane przez trzy kolejne wieczory. Pierwszego wieczoru uczestnicy spotykają się na nabożeństwie słowa Bożego, drugiego na drodze krzyżowej przygotowanej przez młodzież maturalną, trzeciego zaś na czuwaniu, podczas którego celebryje się: nabożeństwo pokutne z możliwością skorzystania z sakramentu pokuty i pojednania, Mszę św. oraz wspólną agapę⁶³.

Przykładem organizowania rekolekcji szkolnych wieczorowych dla maturzystów są parafie dekanatu mariackiego w Krakowie, gdzie od 1997 roku przy kościele karmelitów w okresie Wielkiego Postu prowadzone są rekolekcje tego typu. Odbywają się one wieczorami przez trzy kolejne dni, a w ich koordynację i współpracę zaangażowanych jest wiele osób, które już na samym początku roku szkolnego spotykają się i podejmują konkretne zadania związane z przygotowaniem rekolekcji. Rekolekcje te – według ich organizatorów – spełniają związane z nimi oczekiwania i dostarczają katechetom wielu nowych doświadczeń⁶⁴. Trzeba jednak stwierdzić, iż tracą one – w sensie ścisłym – ideę rekolekcji szkolnych.

b. Model parafialny

Wydaje się, że praktyka rekolekcji szkolnych wieczorowych miała wpływ na ukształtowanie się modelu parafialnego rekolekcji szkolnych. Jego specyfika polega na tym, iż adresatami są dzieci i młodzież zamieszkująca daną parafię zaś spotkania rekolekcyjne odbywają się w kościele i włączone są w program rekolekcji parafialnych wielkopostnych lub adwentowych. Każda parafia przygotowuje osobne spotkania dla młodzieży uczącej się i pracującej. Odbywają się one wieczorami

---

⁶⁰ Termin ten odnosi się do czasu sprzed reformy szkolnictwa z 2001 roku, gdyż z chwilą wprowadzenia reformy, nie używa się już terminu szkoły ponadpodstawowe ale gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne. Zob. *Wprowadzenie*. W: Konferencja Episkopatu Polski. *Podstawa programowa katechezy kościoła katolickiego w Polsce*. Kraków 2002 s. 8-9.

⁶¹ Panuś, jw. s. 15.

⁶² Zob. W. Przyczyna. *Blaski i cienie rekolekcji szkolnych*. „Homo Dei” 73:2004 nr 1 s. 27.

⁶³ Tamże s. 27.

⁶⁴ Cz. Sandecki. *O rekolekcjach dla maturzystów. Rekolekcje z nocnym czuwaniem w sercu Krakowa*. W: *Rekolekcje. Żeby słuchacz chciał przyjść drugi raz*. Red. T. Panuś. Kraków 2006 s. 46.

i obejmują Mszę św. lub inną celebrację liturgiczną połączoną z konferencją, nauką rekolekcyjną. Za takim modelem rekolekcji przemawia argument większego „związania” katechizowanych ze swoją parafią i ukazanie im, że parafia o nich pamięta⁶⁵.

c. Model szkolny

Do przeprowadzenia rekolekcji skróconych w modelu szkolnym, podobnie jak i rekolekcji typu pełnego wykorzystana jest infrastruktura szkoły. W tym celu do przeprowadzenia ćwiczeń rekolekcyjnych przygotowuje się odpowiednio pomieszczenia szkolne. Aulę lub salę gimnastyczną zamienia się na kaplicę, na korytarzach i w klasach umieszcza się różne dekoracje czy plakaty nawiązujące do tematyki rekolekcyjnej. W czasie przerw zachowuje się większą ciszę i skupienie. W całość przygotowania i organizacji włączają się: dyrekcja, kapłan prowadzący rekolekcje, katecheci, wychowawcy klas oraz inni nauczyciele wyrażający taką wolę⁶⁶.

Wspomniany model znalazł swoje uszczegółowienie np. w refleksji s. A. Merdas⁶⁷. W tym ujęciu proponuje się dni ustawowo wolne wykorzystać następująco: cztery razy po pół dnia i jednokrotnie cały dzień. Rekolekcje trwają zatem od poniedziałku do piątku. Przez pierwsze cztery dni uczniowie gromadzą się w szkole na skróconych lekcjach, które trwają od godziny 8.00 do 10.30⁶⁸. Po skończeniu zajęć szkolnych uczniowie, którzy nie biorą udziału w rekolekcjach, wracają do domu lub pozostają w szkolnej świetlicy pod opieką nauczycieli. Natomiast dla uczestników rekolekcji organizuje się program, w skład którego wchodzi: spotkanie wstępne w poszczególnych grupach (wprowadzenie w temat, wspólny śpiew, przygotowanie liturgii Eucharystycznej), zasadnicza konferencja rekolekcyjna oraz Msza św. z homilią. Czwartego dnia odbywa się nabożeństwo pokutne, po którym uczestnicy mają możliwość skorzystania z sakramentu pokuty i pojednania. Jest również czas na osobistą modlitwę, obejrzenie zaproponowanego filmu oraz przygotowanie oprawy liturgicznej Mszy św. na zakończenie. Punktem kulminacyjnym powyższego modelu rekolekcji jest dzień piąty, całkowicie wolny od zajęć szkolnych. Uczniowie gromadzą się tego dnia na uroczystej Eucharystii, po której wszyscy spotykają się na wspólnej agapie⁶⁹.

⁶⁵ T. Panuś. *Kilka uwag o rekolekcjach* s. 15.

⁶⁶ Por. A. Merdas. *Czas nasycony*. „Tygodnik Powszechny” 53:1999 nr 8 s. 10.

⁶⁷ Tamże s. 10.

⁶⁸ Por. W. Przychyna. *Blaski rekolekcji szkolnych*. „Zeszyty Formacji Katechetów” 5:2005 nr 1 s. 19-20.

⁶⁹ Merdas, jw. s. 10.

d. Model kościelny

Innym modelem rekolekcji szkolnych skróconych, jaki został wypracowany w praktyce rekolekcyjnej, jest model kościelny. Charakteryzuje się on tym, iż uczniowie po skróconych zajęciach szkolnych udają się do kościoła, gdzie odbywa się całość zajęć rekolekcyjnych. Program takich rekolekcji obejmuje najczęściej spotkanie w grupach, konferencję, Eucharystię lub inne nabożeństwo. Czasowo zajmuje to około trzech godzin dziennie. W przypadku zdecydowania się na taki model rekolekcji, katecheci ustalają z dyrekcją, że lekcje będą trwały krócej niż zazwyczaj i zapraszają młodzież do parafii. W praktyce przychodzi jej około jedna trzecia. Nie mniej jednak – jak podkreślił bp. K. Nycz⁷⁰ – można by podać liczne przykłady bardzo udanych rekolekcji w tym wydaniu.

3.3. Rekolekcje szkolne zamknięte

Jeszcze innym typem rekolekcji szkolnych, jaki ukształtował się na przestrzeni ostatnich lat, jest typ rekolekcji szkolnych zamkniętych. Jego adresatami są najczęściej maturzyści, którzy udają się na trzydniowe ćwiczenia duchowe do jakiegoś domu rekolekcyjnego. Organizowane są one w ośrodkach rekolekcyjnych lub klasztorach. Duży nacisk kładzie się w nich na prace w małych grupach. Plan takich rekolekcji układany jest w zależności od pomysłów organizatorów⁷¹. Warto zaznaczyć, iż za tym typem rekolekcji opowiada się prawie połowa ankietowanej młodzieży. Jego zaletą jest ograniczona liczba osób biorąca udział w rekolekcjach, co sprzyja skupieniu i duchowemu przeżyciu ćwiczeń rekolekcyjnych⁷². Przykładem takich rekolekcji mogą być rekolekcje dla maturzystów organizowane w diecezji kieleckiej od 1995 roku w ośrodku rekolekcyjnym w Skorzeszycach⁷³.

Zakończenie

Ponad dwudziestoletnia praktyka rekolekcji szkolnych w Polsce zaowocowała wypracowaniem kilku zasadniczych typów rekolekcji szkolnych: pełnych, skróconych, zamkniętych oraz odpowiednich dla nich modeli. Bez wątpienia jest to owoc teoretycznych i praktycznych poszukiwań sposobu ich realizacji, a niekiedy namysłu teoretycznego *post factum*. Jednakże polska katecheza i odpowiedzialni za jej funkcjonowanie, także w wymiarze rekolekcyjnym, stoją przed wielkim

⁷⁰ K. Nycz. *Dyskusja panelowa*. „Znak” 49:1997 nr 1 s. 30.

⁷¹ Potocki, jw. s. 378.

⁷² Por. P. Magosz. *Wolność dla przymuszonych*. „Tygodnik Powszechny” 53:1999 nr 3 s. 10.

⁷³ Zob. <http://www.zegan.kielce.opoka.org.pl/>; <http://www.zegan.kielce.opoka.org.pl/index.php/wydarzenia/3-plan-rekolekcji-2012-r> [Dostęp 25.06.2013].

zadaniem: jak niezmiennie treści Ewangelii przekazywać, komunikować w dynamicznie zmieniającym się świecie, kształtowanym głównie przez kulturę medialną, a szczególnie przez tzw. *nowe media*. Współcześni adresaci rekolekcji szkolnych to osoby „zalogowane” w świecie wirtualnym, który de facto nie tylko dla nich, ale także dla człowieka dorosłego jest także światem realnym. Zmieniający się pod wpływem mediów sposób asymilacji wiedzy, to także wyzwanie dla głoszących Ewangelię. Inne wyzwanie to „zmierzenie się” w przepowiadaniu słowa Bożego z wszechobecną kulturą obrazu, która kształtuje człowieka nie tylko od strony intelektualnej, ale także wolitywnej i emocjonalnej. Bez wątpienia we współczesnej komunikacji wiary należy dążyć do swojego rodzaju równowagi pomiędzy komunikacją werbalną a wizualną (*fides ex auditu – fides ex visu*). Wyżej opisane oraz inne nie wymienione w tym artykule wyzwania, to kolejne obszary badawcze umożliwiające, zachęcające i otwierające drogę do poszukiwań adekwatnych typów i modeli rekolekcji szkolnych.

Wybrana bibliografia:

Chmielewski M. *Rekolekcje*. W: *Leksykon Duchowości Katolickiej*. Red. M. Chmielewski. Wydawnictwo „M”: Lublin-Kraków 2002. s. 744-751.

Cogiel M. *Rekolekcje wielkopostne dla dzieci i młodzieży*. W: *Szkolne rekolekcje wielkopostne. Teoria i praktyka*. Red. A. Bałoniak. Księgarnia Św. Wojciecha: Poznań 1999 s. 23-33.

Doppke Jan. *Katechizacja w Polsce 1945-1990*. Bernardinum; Pelplin 1998.

Janiga W., Grendus M. *Dla kogo perły? W poszukiwaniu rekolekcji szkolnych*. Alpa: Przemyśl 2003.

Janiga S. *Rekolekcje szkole w polskiej katechezie (1990-2010)*. BP: Tuchów 2010 (mps).

Przyczyna W. *Blaski i cienie rekolekcji szkolnych*. „Homo Dei” 73: 2004 nr 1 s. 25-35.

Rekolekcje. Żeby słuchacz chciał przyjść drugi raz. Red. T. Panuś. Wydawnictwo św. Stanisława BM: Kraków 2006.

Rekolekcje dla dzieci. Red. W. Przyczyna. Kraków 1996.

Skotarczak J. *Rekolekcje szkolne w planie wychowawczym szkoły jako dni duszpastersko-wychowawcze. Uwagi katechety po ośmiu latach doświadczeń*. W: *Szkolne rekolekcje wielkopostne. Teoria i praktyka*. Red. A. Bałoniak. Księgarnia Św. Wojciecha: Poznań 1999 s. 59-70.

Skiba P. *Katecheza ewangelizacyjna w nowych ruchach i wspólnotach kościelnych. Studium katechetyczne wybranych ruchów i wspólnot kościelnych*. Polihymnia: Lublin 2006 s. 278.

Siwek G. *Blaski i cienie współczesnego przepowiadania. Przewodnik dla kaznodziejów i homilistów*. Kraków 2007.

Siwek G. *Rekolekcje*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. TNKUL: Lublin 2006 s. 725-731.

Szpet J. *Dydaktyka katechezy*. Księgarnia Św. Wojciecha: Poznań 1999.

Słowa kluczowe:

rodzaje i formy rekolekcji, rekolekcje szkolne, typy i modele rekolekcji szkolnych

Key words:

categories and forms of retreats, school retreats, types and models of school retreats

Summary

This article presents school retreats as a major element of evangelization conducted by the Church. The retreats addressed at children and teenagers at school must be seen in a wider perspective of the extraordinary pastoral activity of the Church, often realized in various forms of retreats. The authors of the article discuss the genesis and the growth of the tradition of school retreats in Polish catechetical teaching. These twenty years of tradition brought enormous experience in realizing the Lent retreats for children and teenagers. Analysing the literature of the field, the authors were able to distinguish between a number of types and models of retreats, which constantly evolve.